

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Sara Memedi

**Orodja e-participacije v povezavi s starostjo občanov v
slovenskih občinah**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Sara Memedi

Mentor:izr. prof. dr. Miro Haček

Somentorica: asist. Simona Kukovič

**Orodja e-participacije v povezavi s starostjo občanov v
slovenskih občinah**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

“Naša pot ni mehka trava, temveč gorska steza, posuta s skalami. Vendar se vzpenja, gre naprej, proti soncu.” (Ruth Westheimer)

Največja zahvala gre moji družini; hvala mami in očetu, da sta mi omogočila študij Politologije v Ljubljani in mi nesebično stala ob strani; hvala ker sta vrjela vame in ker sta bila z mano v dobrem in slabem; hvala tudi bratu Sebastijanu, ker me je vedno podpiral in mi pomagal;

Prav tako pa se iskreno zahvaljujem mentorju dr. Hačku in somentorici asist. Kukovič, ki sta me ves čas spodbujala in usmerjala; hvala obema za pozitivno naravnano in strokoven odnos, s katerim sta mi zadnje študijsko leto vlivala neizmeren pogum.

Diplomsko delo posvečam mami, očetu in bratu.

Orodja e-participacije v povezavi s starostjo občanov v slovenskih občinah:

Z razmahom nove informacijsko komunikacijske tehnologije se je razvila teorija elektronske demokracije in znotraj le-te koncept e-participacije; različne oblike elektronskih orodij omogočajo nove in drugačne načine sodelovanja državljanov v procesu oblikovanja in izvajanja javnih politik. E-orodja je mogoče uporabljati tako za informacijske potrebe, kot tudi za komunikacijske in participativne potrebe. Lokalna samouprava se kot majhna lokalna skupnost posameznikov ponuja kot najboljši »bazen« za uspešen razvoj e-participacije. Uspeh e-participacije pa je tesno povezan z ustrežno informacijsko komunikacijsko strukturo in z informacijsko pismenostjo. Veljalo naj bi, da informacijska pismenost s starostjo pada, oziroma da je mlajša populacija informacijsko bolj pismena, predvsem zaradi odraščanja v tehnološko naprednejšem okolju. V diplomskem delu smo se osredotočili na e-participacijo v slovenskih občinah. Želeli smo ugotoviti splošno stanje na področju e-orodij v srednje velikih slovenskih občinah, prav tako pa smo želeli povezati stanje na področju e-orodij v občinah s starostno strukturo občanov. S pomočjo empirične analize smo sklenili, da je vsesplošno stanje med srednje velikimi občinami precej slabo in da je razlika med občinami z večjim deležem starejših občanov in občinami, kjer delež starejšega prebivalstva ni tako izrazit, vendar pa ne gre za zelo izrazito razliko.

Ključne besede: informacijsko komunikacijska tehnologija, e-participacija, elektronska orodja (e-orodja), občine, Slovenija.

E-participation tools in connection with the age of citizens in slovenian municipalities:

With the expansion of new information and communication technologies the theory of electronic democracy has developed, and within it the concept of e-participation; various forms of electronic tools allow new and different ways of public participation in the process of formulation and implementation of public policies. E-tools can be used for both information needs, as well as for communication and participatory needs. Local self-government as a small local community of individuals is offering the best "pool" for the successful development of e-participation. The success of e-participation is closely linked with the appropriate information and communication structure and information literacy. It is often said that information literacy is declining with age, or that the younger population is more IT literate, mainly due to growing up in technologically advanced environment. In the thesis we focus on e-participation in Slovenian municipalities. We wanted to assess the situation on the field of e-tools in a medium-sized Slovenian municipalities, and we wanted to connect the situation in municipalities with the age structure of residents. Through empirical analysis, we concluded that the overall balance between medium-sized municipalities is pretty bad and that there is a difference between municipalities with a greater proportion of older citizens and municipalities where the proportion of the elderly population does exist, but it is not a strong difference.

Keywords: information and communication technology, e-participation, electronic tools (e-tools), municipalities, Slovenia.

Kazalo

1 UVOD	7
2 METODOLOŠKI OKVIR	9
2.1 Opredelitev raziskovalnega problema in cilj diplomskega dela	9
2.2 Raziskovalno vprašanje in hipoteza	10
2.3 Raziskovalne metode in tehnike	10
2.4 Zgradba diplomskega dela.....	11
3 TEORETIČNI OKVIR	12
3.1 Kontekstualizacija teoretičnih izhodišč	12
3.1.1 Lokalna samouprava.....	12
3.1.2 Lokalna skupnost.....	13
3.1.3 Občina	13
3.2 Demokracija in participacija na lokalni ravni.....	14
3.2.1 E-demokracija in e-participacija na lokalni ravni	17
3.2.2 E- orodja	20
3.3 Informacijska pismenost in starost.....	23
4 ORODJA E-PARTICIPACIJE V SREDNJE VELIKIH SLOVENSКИH OBČINAH	25
4.1 Analiza starostne strukture občanov	25
4.1.1. Starostna struktura občanov	26
4.2 Analiza e-orodij izbranih občin	27
4.2.1 E-orodja v izbranih občinah	28
4.2.2 Analiza empirično zbranih podatkov	29
4.3 Primerjava občin z večjim deležem starejših občanov in ostalih občin.....	39
5 ZAKLJUČEK	41
6 LITERATURA	44
PRILOGE	47
Priloga A: Forme/ oblike e-orodij po posameznih občinah.....	47
Priloga B: Shema starostne strukture občanov.....	49
Priloga C: Anketni vprašalnik.....	51
Priloga Č: Sumarnik anketnih vprašalnikov in intervjujev	52

Kazalo slik, tabel in grafikonov

Slika 3.1: Piramidalna hierarhična struktura orodij e-demokracije.....	21
Tabela 4.1: Klasifikacija velikosti občin.....	26
Tabela 4.2: Starostna struktura občanov.....	27
Tabela 4.3: Forme/oblike e-orodij v občinah.....	29
Tabela 4.4 : Skrbniki e-orodij po občinah.....	32
Tabela 4.5: Čas, ki ga na občinah posvetijo urejanju e-orodij.....	33
Tabela 4.6: Beleženje uporabe e-orodij s strani občanov.....	34
Tabela 4.7: Pogostost uporabe e-orodij s strani občanov.....	34
Tabela 4.8: Vpliv velikosti občine, starostne strukture občanov in finančnih sredstev.....	36
Tabela 4.9: Drugi dejavniki, ki vplivajo na uvajanje in izbiro e-orodij v občinah.....	38
Tabela 4.10: E- orodja v občinah z večjim deležem starejšega prebivalstva in v.....	40
ostalih občin.....	40
Grafikon 4.1: Načrti na področju orodij e-participacije v občinah.....	39

1 UVOD

V današnjem globaliziranem svetu postaja družba iz dneva v dan bolj razvita, kar je med drugim posledica moderne informacijsko komunikacijske tehnologije,¹ ki je začela prodirati v vse plasti družbe in spreminjati njeno strukturo. S pojavom novih tehnologij se je odprl nov informacijsko komunikacijski kanal - internet, preko katerega dnevno potuje nešteto informacij, ki so posameznikom dostopne v trenutku dane situacije. IKT so tako »postale del vsakdanjega življenja« in moderno tehnologijo »moramo danes vzeti kot ambivaletno tehnologijo, ki dopušča, da se uporablja v smislu elektronske demokracije« (Lukšič 2003, 6).

O uporabi novih tehnologij na polju političnega so države začele razmišljati šele zadnje desetletje; vlade so se namreč počasi začele zavedati o možnostih in sami širini uvajanja elektronskih praks v ustajene demokratične postopke in institucije, ko so se pokazale velike potrebe in splošno zavedanje o nuji, da se preuči možnosti uporabe inovativne IKT v demokratičnih procesih odločanja, predvsem za vzpostavitev mehanizmov, ki bi omogočali vključitev javnosti (državljanov) v demokratično razpravo (Macintosh 2003, 28).

Pod vplivom IKT so se izoblikovala e-orodja, ki nudijo pomoč pri zagotovitvi predpostavk, ki so nujne za učinkovito angažiranje državljanov za politično participacijo, ki sloni na a) priznanju javnosti do dostopa do informacij, kot osnovnemu pogoju za angažiranje, b) posvetovanju kot bistvenem v procesu oblikovanja politik in na c) participaciji javnosti pri oblikovanju javnih politik, ki izhaja iz partnerskega razmerja (OECD 2001, 23; OECD 2003, 14).

Tudi Slovenija je začela počasi po zgledu drugih držav v procese odločanja uvajati nova orodja, vendar pa medtem ko je e-uprava razvita in deluje dobro, se na lokalni ravni odvija popolnoma drugačna zgodba. Ker lahko nove IKT pripomorejo k preoblikovanju tradicionalnega odnosa med državljani in oblastjo in vključijo v procese odločanja tudi mlade, manjšine, in druge skupine se zdi uvajanje e-orodij na lokalni ravni še posebej smiselno.

Uporaba novih tehnologij pa poleg prednosti prinaša tudi omejitve in slabosti. Participacija v elektronski javni sferi je namreč močno povezana z informacijsko komunikacijsko strukturo,

¹ V nadaljevanju diplomskega dela tudi IKT.

ki mora biti primerno vzpostavljena in informacijsko pismenostjo, ki temelji na uporabi informacijsko komunikacijske tehnologije in za katero se predpostavlja, da se s starostjo posameznikov zmanjšuje; za uporabo orodij e-participacije so namreč potrebne določene tehnološke veščine in določena stopnja informacijske pismenosti, ki pa naj bi bila bolj domena mlajših generacij posameznikov. Primernost e-orodij in njihova uspešna implementacija na lokalnem nivoju je tako odvisna od več različnih dejavnikov.

V diplomskem delu se osredotočamo na področje e-orodij v srednje velikih slovenskih občinah.² Zanima nas prisotnost oz. neprisotnost različnih form/oblik e-orodij v občinah, obseg zanimanja in prizadevanj občin za elektronsko participacijo, na drugi strani pa tudi ali občani izkazujejo potrebo in zanimanje za e-orodja, prav tako pa želimo ugotoviti morebitno povezanost stanja na področju e-orodij v izbranih občinah s starostno strukturo občanov.

² Srednje velike občine, so občine, ki imajo (gledano po kriteriju števila prebivalcev) med 5.001 in 10.000 prebivalcev (Haček in Kukovič 2012, 108).

2 METODOLOŠKI OKVIR

2.1 Opredelitev raziskovalnega problema in cilj diplomskega dela

Občine predstavljajo tisti nivo oblasti, ki je najbližji državljanom in imajo tako v luči demokracije precejšno mobilizacijsko moč. Vendar pa standardne ali klasične oblike politične participacije dandanes niso več dovolj in so velikokrat vidne kot zamudne in finančno obremenjujoče tako za občane kot za oblastnike. Zato pa je elektronska participacija, ki se lahko uresničuje preko različnih elektronskih orodij, bistveno drugačna od tiste standardne in zajema širok nabor možnih načinov sodelovanja občanov v lokalnih zadevah in poenostavlja obstoječe oblike politične participacije.

Za popolno uresničenje e-participacije na lokalni ravni bi morale občine urediti raznovrsten nabor e-orodij, zgolj osnovna e-orodja, kot sta na primer e-dostop in e-pošta namreč ne zadostujeta. Žal pa raziskave kažejo, da ima večina slovenskih občin sicer urejen elektronski dostop (99 %), medtem ko se kompleksnejših e-orodij kot so e-forum, e-anketa in e-posvetovanje poslužuje le malo občin (Haček in Kukovič 2012, 102). Za primerjavo naj povemo, da so izkušnje Švedske na področju e-participacije na lokalnem nivoju popolnoma drugačne; vse občine na Švedskem imajo urejeno uradno spletno stran (e-dostop), tudi tiste z relativno majhnim številom prebivalstva (približno 3.000 prebivalcev), že od leta 1999 pa jih je imelo 15 % tudi spletne forume, na katerih je bilo občanom omogočeno določanje dnevnega reda razprav (Macintosh 2003, 77).

V diplomski nalogi izhajajoč iz zapsanega zastavljamo več ciljev, in sicer:

- a) s pomočjo analize uradnih spletnih strani občin ugotoviti, v kolikšni meri so orodja e-participacije razširjena v srednje velikih občinah v Sloveniji ter katera orodja e-participacije občine nudijo;
- b) ugotoviti ali občani srednje velikih občin sploh uporabljajo orodja e-participacije, ki so jim na voljo;

c) ugotoviti ali starost občanov vpliva na število/nabor orodij e-participacije, ki jih določena srednje velika slovenska občina zagotavlja.

2.2 Raziskovalno vprašanje in hipoteza

Raziskovalno vprašanje se glasi: "Ali srednje velike slovenske občine s pretežno starejšim prebivalstvom³ zagotavljajo manjši nabor orodij e-participacije v primerjavi s srednje velikimi slovenskimi občinami, kjer delež starejšega prebivalstva ni tako izrazit?"

Hipoteza: "Srednje velike slovenske občine s pretežno starejšim prebivalstvom zagotavljajo manj orodij e-participacije v primerjavi s srednje velikimi slovenskimi občinami, kjer delež starejšega prebivalstva ni tako izrazit."

2.3 Raziskovalne metode in tehnike

V diplomski nalogi bodo uporabljene naslednje metode in tehnike:

- **Deskriptivna metoda** za razlago in pojasnjevanje temeljnih teoretičnih izhodišč s področja demokracije, lokalne demokracije, lokalne samouprave, e-demokracije in e-participacije, informacijske pismenosti, informacijsko komunikacijske pismenosti in ostalih relevantnih področij.
- **Analiza primarnih virov** pregledali bomo zakone in druge pravne vire, predvsem Zakon o lokalni samoupravi (ZLS) za razumevanje in razlago pravnega okvira raziskovalnega problema.
- **Analiza sekundarnih virov** pregled relevantnih monografij, prispevkov v zbornikih in znanstvenih člankov, pregled in analiza relevantnih internetnih virov (statistični podatki, uradne strani slovenskih občin in druge relevantne spletne povezave).

³ Pod pojmom »starejši prebivalci« razumemo prebivalce, ki sodijo v tretjo starostno skupino, ki zajema prebivalce od 65 leta dalje (Vertot 2010, 9).

- **Metoda študije primera** analizirali bomo srednje velike občine (merjeno po kriteriju števila prebivalstva); torej občine, ki imajo med 5.001 in 10.000 prebivalcev. Takšnih občin je v Sloveniji 46.
- **Anketni vprašalnik**, ki bo uporabljen kot metoda za zbiranje podatkov o e-orodjih med srednje velikimi slovenskimi občinami.
- **Metoda družboslovnega intervjuja**, ki bo uporabljena kot dopolnilna tehnika anketnemu vprašalniku.

2.4 Zgradba diplomskega dela

Prvi del diplomskega dela sestoji iz uvoda ter metodološko-hipotetičnega okvira, kjer je predstavljena tema in cilji oziroma namen diplomskega dela; zastavljena je hipoteza in raziskovalno vprašanje ter utemeljene uporabljene raziskovalne metode in tehnike. Drugi del zajema teoretični okvir, v katerem smo izbrano tematiko natančneje opredelili in predstavili. Tretji del je empirični, vsebuje analizo in interpretacijo starostne strukture prebivalcev izbranih občin in analizo orodij e-participacije po občinah (vrsta orodij, uporaba orodij ipd.). Empiričnemu delu sledi zaključek, v katerem izpostavljamo sklepne ugotovitve; ob koncu pa dodajamo seznam uporabljene literature in priloge.

3 TEORETIČNI OKVIR

3.1 Kontekstualizacija teoretičnih izhodišč

3.1.1 Lokalna samouprava

S pojmom lokalna samouprava označujemo način urejanja lokalnih zadev prebivalcev, praviloma na ožjih območjih znotraj države. Preprosto povedano, je lokalna samouprava tista raven oblasti, ki je najbližje državljanom in ima nalogo zastopati pomen in stališča lokalnosti (Haček 2008, 120).

O lokalni samoupravi lahko govorimo šele v primeru ko »država lokalnim skupnostim prizna pravni obstoj, jim podeli pravico odločati o določenih vprašanjih, v katera se sama ne vmešava, in jim zagotovi potrebna sredstva za urejanje teh zadev« (Brezovšek in Kukovič 2012a, 118).

Ko se lokalnim skupnostim prizna pravni obstoj se jim s tem omogoči, da v nastali lokalni samoupravi rešujejo probleme in urejajo zadeve, ki se tičejo na primer lokalnih cest, komunalnih storitev, organizacije delovanja vrtcev in šol in podobno. Državljeni RS lahko preko lokalne samouprave uresničujejo tudi svojo pravico do sodelovanja pri upravljanju javnih zadev v skladu z zakonom, preko izvoljenih predstavnikov ali neposredno. Lokalna samouprava je sicer prebivalcem ustavno zagotovljena, in sicer v 9. členu Ustave RS, in se v praksi uresničuje od 1. januarja leta 1995 preko občin in drugih samoupravnih lokalnih skupnosti (Ustava RS 1991; Vlaj 2001, 13; Haček 2008, 125).

Grafenauer (2000, 31–37) razlaga, da lokalna samouprava »pomeni eno izmed demokratičnih načel ureditve sodobne družbe« in v nadaljevanju omenja, da je »splošna značilnost lokalne samouprave v ideji participacije prebivalcev pri odločanju«.

Poleg omenjene splošne značilnosti lokalne samouprave pa so za lokalno samoupravo značilni še samostojnost in neodvisnost, decentralizacija in demokratizacija (Vlaj 2001, 20).

3.1.2 Lokalna skupnost

»Lokalna skupnost je temeljna oblika samouprave občanov in osnovna oblika organiziranja skupnosti, v kateri državljani neposredno uresničujejo svoje pravice in zadovoljujejo svoje potrebe« (Brezovšek 2009, 8).

Bistvena razlika med pojmom lokalna samouprava in lokalna skupnost je, da gre pri lokalni skupnosti za družbeni pojav, saj le-ta pomeni izoblikovanje posebnih vrst družbenih skupin v zaključene enote na določenem ozemlju, medtem, ko je lokalna samouprava normativna institucija (Grafenauer 2000, 14; Vlaj 2001, 22).

Temeljni elementi lokalne skupnosti so določeno ozemlje, ljudje, ki so naseljeni na tem ozemlju, potrebe teh ljudi in dejavnosti za zadovoljevanje potreb in pa zavest ljudi o skupnosti, ki ji pripadajo (Šmidovnik 1995, 17).

V svetu poznamo različne državne ureditve, kjer so se izoblikovali različni tipi samoupravnih lokalnih skupnosti. V Sloveniji sta v ustavi določena dva tipa in sicer občina kot temeljna lokalna samoupravna skupnost in pokrajina kot oblika širše lokalne samoupravne skupnosti. Občino opredeljujemo v naslednjem podpoglavju.

3.1.3 Občina

Zakon o lokalni samoupravi občino definira kot temeljno lokalno samoupravno skupnost, ki »v okviru ustave in zakonov samostojno ureja in opravlja svoje zadeve in izvršuje naloge, ki so nanjo prenesene z zakoni« (ZLS 2. in 3.člen).

Glavne sestavine značilne za občine so, da je občina glavni tip lokalne samouprave, da je oblikovana v okviru naravne, zgodovinsko nastale lokalne skupnosti, kakršne so naselja (posamezna ali več naselij povezanih s skupnimi interesi) in da ima položaj samoupravnosti (Šmidovnik 1995, 63).

V občini se razrešujejo predvsem lokalne zadeve, ki izhajajo iz potreb lokalnih prebivalcev v neki občini, zato morajo biti v občini prebivalcem »zagotovljene osnovne življenjske razmere

kot so: osnovna preskrba z življenjskimi potrebščinami (trgovina), dostopnost zdravniške oskrbe in socialne oskrbe, osnovno šolanje, minimalne komunalne in stanovanjsko-prostorske razmere za bivanje, osnovne prometne in komunikacijsko-informacijske povezave (pošta), banka oziroma hranilnica ter prostori za izvajanje upravnih in političnih dejavnosti« (Vlaj 2001, 62).

Poznamo različne vrste občin, v Sloveniji so z Zakonom o lokalni samoupravi (ZLS) določene naslednje vrste občin:⁴

- a) navadne občine, ki morajo izpolnjevati predvsem pogoje vezane na zagotovitev osnovne šole, zdravstva, trgovin, oskrbe s pitno vodo ipd. Omenjen je še kriterij 5.000 prebivalcev,
- b) mestne občine, ki morajo izpolnjevati nekoliko strožje kriterije, med drugim mora občina, da pridobi status mestne občine imeti najmanj 20.000 prebivalcev in zagotovljenih 15.000 delovnih mest in nekatere druge značilnosti,
- c) občine s posebnim statusom, pa so tiste občine, ki se nahajajo na gorskih, obmejnih in narodnostno mešanih, ekološko ogroženih in razvojno šibkih območjih in so zato takšne občine upravičene do posebnega statusa.

3.2 Demokracija in participacija na lokalni ravni

Ker obstajajo med avtorji različne definicije pojma demokracija, bomo za vodilo vzeli definicijo, ki jo postavlja ključna italijanska politologinja Donatella Della Porta, ki definira demokracijo kot »oblast iz ljudstva, oblast ljudstva in oblast za ljudstvo: izvira iz ljudstva, pripada ljudstvu in jo je treba uporabljati za ljudstvo« (Porta 2003, 34).

Demokratska oblast je po mnenju Dahla tista oblast, ki zagotavlja, da lahko vsak državljan izoblikuje lastne prioritete, ki jih lahko predstavi sodržavljanom in vladi, tako, da se opira na

⁴ Zakon o lokalni samoupravi (ZLS-UPB2). Ur. l. RS, 94/2007.

kolektivno ali individualno ukrepanje in ki zagotavlja, da imajo vsi enak vpliv na delovanje oblasti (Porta 2003, 34–35).

Sodobne demokracije so predstavniške demokracije, v katerih ljudstvo izvoli in pooblasti predstavnike oziroma posrednike, ki nato sprejemajo odločitve. Vendar pa predstavniška demokracija velikokrat pomeni koncentracijo moči in vpliva na vrhu in ne pri ljudeh kot predpostavlja osrednja ideja demokracije, zato v ospredje v zadnjem času prihaja pomembna ideja neposredne demokracije. Neposredna demokracija pomeni sodelovanje zainteresiranega posameznika v javnih zadevah vendar za razliko od predstavniške ne predvideva posrednikov in je po mnenju mnogih avtorjev najbolj uresničljiva na lokalni ravni. Večkrat se omenja participativna demokracija, kot neposredna demokracija »v smislu, da so vsi državljani aktivno udeleženi pri sprejemanju vseh odločitev«. Participativna demokracija nudi prostor posameznikom in uresničuje njihovo željo po aktivnem sodelovanju v javnih zadevah, ki se jih najbolj tičejo (Porta 2003, 64–65; Brezovšek in Kukovič 2012a, 16).

Lokalne skupnosti veljajo za zibelke demokracije. Za uvajanje politične participacije je po mnenju Sartorija najbolj primerna raven lokalne samouprave, saj naj bi po njegovem mnenju manjše število sodelujočih pomenilo toliko večji delež posameznika v skupini (Brezovšek in Kukovič 2012b, 26).

Tudi Evropska listina o lokalni samoupravi med drugim poudarja, da »se pravica državljanov, da sodelujejo pri vodenju javnih zadev najbolj neposredno usresničuje na lokalni ravni« (Brezovšek in drugi 2008, 121).

Uresničevanje demokracije v ožjih lokalnih skupnostih tudi bistveno pripomore h krepitvi demokratičnih načel in vrednot med državljani, saj se s sodelovanjem v lokalnem političnem življenju državljani učijo demokratične kulture in pripravljajo na demokratično participacijo v širši (državni) politični skupnosti. Participativna demokracija, ki je prisotna na lokalni ravni in ki presega zgolj sodelovanje posameznikov na volitvah pa prav tako skrbi za razvoj predstavniške demokracije tako na lokalni kot na nacionalni ravni (Brezovšek in Kukovič 2012a, 12–15).

Tudi lokalna samouprava se je v Sloveniji leta 1995 izoblikovala prav zaradi želje po demokratizaciji življenja ljudi v lokalnih skupnostih. Poleg demokratično izvoljenih organov v lokalnih skupnostih so zelo pomembne tudi oblike neposredne udeležbe državljanov v

lokalni demokraciji, zato mora biti poskrbljeno, da imajo državljani možnost participacije na lokalni ravni v kolikor si to želijo, saj prisotnost neposredne demokracije v lokalni samoupravi krepi tudi njeno učinkovitost (Vlaj 2006, 182–189).

Pojma demokracija in participacija sta kot vidimo tako tesno povezana, da ju je praktično nemogoče obravnavati ločeno. Bistvo demokracije so državljani, ki so aktivni in participirajo v javnem življenju posebno v svojih lokalnih skupnostih, zato nizko stopnjo participacije državljanov v demokratičnih procesih praviloma razumemo kot pokazatelj nepravilnosti in neželeno stanje v lokalni samoupravi.

Participacijo v splošnem razumemo kot sodelovanje posameznikov v različnih družbenih procesih, medtem, ko pa sodelovanje posameznikov v procesu izbire političnih voditeljev in procesu oblikovanja javnih politik razumemo kot politično participacijo; v tem okviru Naschold razlikuje štiri vrste lokalne demokracije, ki so povezane z različnimi dimenzijami participacije in sicer:

- predstavniško,
- industrijsko,
- uporabniško in
- neposredno (Brezovšek in Kukovič 2012b, 23–26).

Udeležba državljanov v političnem procesu na lokalni ravni vsebuje tri različne vidike: udeležbo na volitvah ali uresničevanje volilne pravice kot temelja sistema predstavniške demokracije in njenga delovanja; neposredna udeležba pri odločanju ali različne oblike neposredne demokracije; dejavnost znotraj političnih strank, ki oblikujejo neke vrste most med prvim in drugim vidikom in v praksi določajo oboje: delovanje predstavniškega sistema in neposredne demokratične udeležbe (Vlaj 2006, 190).

Poleg glasovanja na volitvah, ki velja za temeljno obliko politične participacije na lokalni ravni, so občanom na voljo še različne oblike participacije v okviru neposredne demokracije, in sicer referendum, ljudska iniciativa in zbor občanov in pa nekatere novejšje oblike, ki omogočajo posvetovanje z občani to so javne razprave, problemske konference, okrogle mize, ankete in druge. Raziskave so pokazale, da so bili v Sloveniji v preteklosti najbolj uporabljeni lokalni referendumi, ko je šlo za ustanavljanje novih občin, zbori občanov v zvezi z

reševanjem problematike prostorskih aktov in pa zbiranje podpisov, protesti in peticije (Brezovšek v Haček 2009, 39–44).

3.2.1 E-demokracija in e-participacija na lokalni ravni

Sama ideja e-demokracije nadgrajuje osnovno idejo demokracije, katere bistvo je državljanom omogočiti čim večjo možnost aktivnega vključevanja v politično življenje. S pomočjo informacijsko-komunikacijske tehnologije e-demokracija obstoječim tradicionalnim političnim institutom ponuja novo širino, aktivno vključevanje državljanov v sfero političnega pa postavlja na povsem novo raven.

Ideja o e-demokraciji se je najprej pojavila v Združenih državah sredi 70. let ob izjemnem tehnološkem napredku in se naslanja na uporabo informacijsko-komunikacijskih tehnologij (IKT) v demokratičnih procesih. E-demokracija je razmeroma mlad pojem, ki nima enoznačne definicije, med avtorji je toliko definicij kolikor je različnih zornih kotov s katerih raziskujejo, mogoče pa je opaziti določene podobnosti; Oblak (2003, 3) ugotavlja, da ideja e-demokracije »implicira obliko demokracije, ki bi nastala kot rezultat implementacije novih komunikacijskih tehnologij v obstoječe demokratične procese«; Macintosh Ann (2004, 1) pa da »z e-demokracijo lahko opredelimo uporabo informacijske tehnologije pri podpiranju demokratičnega procesa odločanja«.

Pičman Štefančič (2008, 22) poda naslednjo definicijo e-demokracije: »e-demokracija je nova metoda v demokratičnem političnem sistemu, ki izkorišča potenciale informacijsko-komunikacijskih tehnologij za krepitev demokratičnega sodelovanja med civilno in politično sfero ter omogoča trajnosten, interaktiven in vsestranski značaj civilne participacije v oblastnih strukturah«.

V jedru e-demokracije se nahaja e-participacija ali elektronska participacija, ki pomeni »vse oblike aktivnega civilnega vključevanja in tehnološko podprte komunikacije« (Pičman Štefančič 2008, 43). Ravno nove tehnologije (IKT) v e-participacijo uvajajo povsem nove možnosti v vse vidike aktivnega sodelovanja državljanov, od izmenjave mnenj in stališč, interaktivnega sodelovanja pri oblikovanju predlogov kot enakopravnega soodločanja; kot taka e-participacija znatno presega tradicionalne predstave sodelovanja med oblastnimi

strukturami in državljani. Informacijsko-komunikacijska tehnologija omogoča e-demokraciji, da se državljani aktivno vključujejo v demokratično delovanje oblastnih struktur preko različnih oblik e-orodij, o katerih bomo več povedali v naslednjem podpoglavju (Pičman Štefančič 2008, 43).

Tako kot na državni ravni, pa bi naj bi IKT tudi na lokalni ravni odprle nove možnosti za e-demokracijo. Ker je ravno lokalna samouprava najbližja državljanom se zdi, da je le-ta še najbolj primeren prostor za uporabo neposrednih oblik sodelovanja in soodločanja med državljani in oblastjo (Pičman Štefančič 2008, 138).

Združeni narodi so leta 2012 objavili poročilo o elektronski upravi z naslovom *The United Nations E-Government Survey 2012: E-Government for the People*. Gre za sedmo poročilo Združenih narodov, ki predstavlja stanje na področju odprte, odzivne in k sodelovanju z ljudmi usmerjene državne in javne uprave. V poročilu so med drugim predstavljeni tudi izsledki analize indeksa Združenih narodov na področju elektronske participacije, ki meri kakovost in uporabnost vladnih informacij in storitev pri vključevanju državljanov v oblikovanje javnih politik ter politično voljo države po spodbujanju posvetovalnega in participativnega sprejemanja odločitev na treh sklopih: izboljševanje dostopnosti elektronski informacij za državljane v procesih odločanja; povečevanje elektronskih posvetovanj za deliberativne in participativne postopke in podpora elektronskemu sprejemanju odločitev na način krepitve vsebinskega vpliva državljanov na odločanje. Slovenija se je v tabeli indeksa znašla na 72. mestu nominalne lestvice držav, kar pomeni slabšo uvrstitev kot leta 2010, ko je zasedla 20. mesto (Delakorda 2012).

Leta 2003 je bila v Sloveniji sprejeta *Strategija uvajanja e-poslovanja v lokalne skupnosti (E-občine)* s katero so bili v Sloveniji začrtani jasni cilji razvoja družbe na lokalni ravni v sodobno informacijsko družbo. V Strategiji so opredeljene smernice uvajanja e-poslovanja v lokalne skupnosti, vizije, problemi, cilji, dejavniki uspeha, institucionalni vidik ter načrt razvoja e-poslovanja občin. V petem poglavju je omenjena tudi e-demokracija; strategija opredeljuje storitve, ki večajo stopnjo e-demokracije tako, da povečujejo transparentno delovanje in ki jih občine morajo nuditi svojim občanom, to so forumi, klepetalnice in e-pošta. V strategiji je jasno zapisano, da bi morale občine oziroma zaposleni na občinah občanom odgovarjati na vprašanja, vsaj enkrat tedensko pa se priporoča komuniciranje z občani preko spletne klepetalnice. Izpostavljena je tudi pomembnost e-ankete, kot orodja

preko katerega naj bi občine pridobile mnjenje občanov o projektih, ki jih želijo izvesti. Strategija poudarja elektronsko komuniciranje kot način komuniciranja med občani in vsemi zaposlenimi na občinski upravi, občinskimi svetniki in drugimi. Nenazadnje pa opozarja tudi na zavedanje, da je za povečanje stopnje e-demokracije potrebna dobra elektronska komunikacija, ki pa zahteva informacijsko pismenost zaposlenih v občinah in dobro informacijsko-komunikacijsko strukturo (Strategija E-občine 2003, 109).

Glede na krepitev participativnih potencialov bo v tem pogledu treba razmisliti zlasti o možnostih uporabe IKT na tistih področjih lokalnega delovanja, ki jih kot ključne elemente lokalnega demokratičnega življenja navaja tudi Priporočilo Sveta Evrope o sodelovanju državljanov pri lokalnem javnem življenju. Ti se primarno nanašajo na:

- 1. vsestransko informiranje in dostop do dokumentov, ki urejajo javne zadeve;*
- 2. spodbujanje dialoga med občani in izvoljenimi predstavniki lokalnih oblasti;*
- 3. vzpostavitev bolj deliberativnih modelov odločevalskih procesov;*
- 4. omogočanje sodelovanja občanov v vseh fazah sprejemanja odločitev (tako pasivno z dostopom do delovnega gradiva kot tudi z aktivno soudeležbo);*
- 5. zagotavljanje večjega vpliva občanov v procesih planiranja in načrtovanja;*
- 6. razvijanje avtomatiziranih mehanizmov za posredovanje povratnih informacij občanom in*
- 7. zagotavljanje resničnega vpliva civilne participacije, ki naj vodi v neposredno vidne rezultate (Pičman-Štefančič 2008, 146).*

Da bi bili demokratični potenciali informacijsko-komunikacijske tehnologije kar najbolj uresničeni je na lokalni ravni tako smiselno uvesti predvsem naslednja e- orodja:

- elektronski dostop do spletnih strani občin, ki občinskim oblastem omogoča posredovanje relevantnih lokalnih informacij, občanom pa pridobivanje le-teh;

- elektronske ankete in e-peticije s katerimi imajo občinske oblasti možnost pridobiti mnenje o zadevah, ki se tičejo lokalne skupnosti;
- elektronske forume, ki ponujajo možnost neprestane komunikacije med oblastjo in občani v smislu podajanja mnenj, odgovarjanja na vprašanje ipd.;
- elektronska glasovalna orodja, ki predstavljajo neposredno sodelovanje v odločevalskih procesih v lokalnih skupnostih, kar le-tem daje večjo legitimnost (Pičman Štefančič 2008, 142).

3.2.2 E- orodja

E-participacija se lahko izvaja preko različnih e-orodij, ki nudijo državljanom možnost tako pasivne participacije na nacionalni ravni ali v lokalni skupnosti kot tudi aktivne soudeležbe. Število oblik orodij e-participacije je pravzaprav neomejeno in je odvisno predvsem od: »kreativnosti njihovih oblikovalcev, same narave participativnih procesov in ciljev in kulturnega okolja in pravnih omejitev« (Pičman Štefančič 2008, 45).

Obstajajo številne klasifikacije e-orodij, za potrebe naše nadaljne raziskave se bomo osredotočili zgolj na dve, ki imata tudi nekatere skupne točke. Potrebno je poudariti, da se na področju demokratične institucionalizacije e-orodij kot najprimernejša uporablja klasifikacija na podlagi neposrednega vložka sodelujočih.

Klasifikacija e- orodij po Norrisovi (2004, 21):

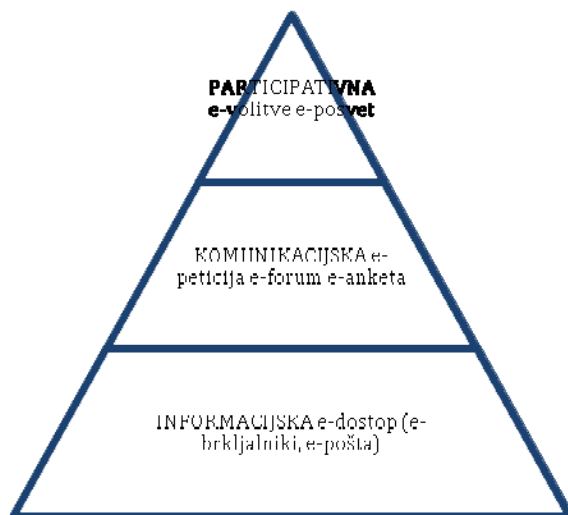
1. *informacijska e-orodja*, ki podajajo informacije o namenu, cilju in viziji organa, podajajo informacije o področni zakonodaji in drugih pravnih aktih, rezultati raziskav in poročil v obliki, ki je lahko berljiva,

2. *komunikacijska e-orodja*, ki nudijo centralen poštni naslov organa, podajajo telefonske številke zaposlenih, kontaktne informacije skrbnika spletne strani in prek klika vzpostavljajo povezave na e-poštne naslove različnih odgovornih urednikov,

3. *akcijska e-orodja*, ki pojasnjujejo zahteve, ki jih organ vzpostavlja za državljane in jih vpeljujejo v opravljanje aktivnosti, ponujajo e-forume, prek avtomatičnega odzivnika obveščajo državljane o pričakovanem odzivnem času organa, nudijo informacije o pritožbenem postopku in e-povezave za vložitev pritožbe.

Pičman Štefančičeva podaja klasifikacijo e-orodij, ki jih razvrsti v piramidalno hierarhično shemo (Slika 3.1), saj se kot pravi e-orodja nadgrajujejo od informacijskih e-orodij, ki predstavljajo bazo in hkrati podest za razvoj nadaljnih participativnih prizadevanj, komunikacijskih e-orodij do participativnih e-orodij, na vrhu piramide.

Slika 3.1: Piramidalna hierarhična struktura orodij e-demokracije.

Vir: Pičman Štefančič (2008, 57).

1. *informacijska e-orodja*: takšna e-orodja se nanašajo na diseminacijo informacij na eni strani in konzumacijo informacij na drugi strani, ne glede na vrsto avtorjev, lahko so to državljani, civilne skupine ali oblast. Pri takšnih ravnanjih praviloma ena stran udeležencev ostaja neaktivna. V to skupino se uvrščajo oblike e-dostopa, od e-brkljalnikov, e-poštnih opozoril ipd.

2. *komunikacijska e-orodja*: komunikacijska e-orodja omogočajo aktivno sodelovanje na strani države in na strani civilne družbe, pri čemer civilna družba sicer ni enakopravni udeleženec v odločevalskih procesih. Pri tej skupini e-orodij gre zato za tisto skupino delovanja, ki sicer zahteva aktivizacijo participantov, vendar pa ne neposredne koleracije med

tem delovanjem in končno sprejeto odločitvijo. Sem se uvrščajo e-forumi, e-peticije in e-ankete.

3. *participativna e-orodja*: ta skupina e-orodij pa predstavlja vse tiste interakcije med civilno družbo in oblastjo, za katere je potrebna aktivna vključitev sodelujočih in pa tudi odzivnost oblasti, pri čemer lahko gre zgolj za obvezno obravnavo rezultatov komunikacije v odločevalskih strukturah, opredelitve do posredovanih mnenj pa vse do brezpogojne zavezanosti izraženi volji. Sem se uvrščajo formalno urejene oblike e-posvetovanj, e-volitve in e-referendumi (Pičman Štefančič 2008, 57).

Obstaja veliko različnih e-orodij, za potrebe diplomskega dela izpostavljam naslednja:

- a) *E-dostop*: je orodje, ki predstavlja podest za nadaljni e-demokratski razvoj, saj pomeni izhodiščno točko za pridobivanje in posredovanje vseh informacij, cilj e-dostopa je državljanom omogočiti lažji dostop, pregled in nadzor nad rezultati delovanja in odločanja njihovih predstavnikov v različnih organizacijah tako na državni ravni kot na lokalni ravni. E-dostop je najpogosteje uporabljeno e-orodje, sicer pa gre za pasivno e-orodje.
- b) *E-anketa*: je orodje, ki omogoča izražanje mnenja državljanov glede javnih zadev, na drugi strani pa oblasti omogoča vpogled v javno mnenje. E-orodje omogoča državljanom aktivno sodelovanje, vendar še vedno v omejenem obsegu, saj so vprašanja na e-anketah oblikovana s strani oblasti.
- c) *E-peticija*: je orodje, ki nudi državljanom možnost, da se aktivno vključujejo v politično delovanje tako, da najprej predlagajo peticijo o določeni javni zadevi potem pa da peticijo tudi podpišejo.
- d) *E-forum*: omogoča državljanom medsebojno komunikacijo in izmenjavo mnenj o različnih javnih zadevah in gre za e-deliberativno orodje; poznamo sicer še eno orodje, kjer potekajo razprave in sicer e-posvetovanja, kjer pa potekajo razprave med državljani in oblastniki.

- e) *E-referendum*: je orodje, ki državljanom omogoča neposredno participacijo v procesih odločanja, tako, da izrazijo mnenje o določenih javnih rešitvah, ki jih oblast želi sprejeti.
- f) *E-glasovanje*: je orodje namenjeno tako občanom kot volivcem, s pomočjo katerega lahko le-ti izbirajo uradnike in predstavnike javne oblasti. Cilj e-glasovanja je večja udeležba občanov v volilnem procesu (Pičman Štefančič 2008, 59–89).

3.3 Informacijska pismenost in starost

V kolikšni meri je lahko informacijsko komunikacijska tehnologija uporabljena v okviru e-participacije je v prvi vrsti odvisno od dobro postavljene informacijsko komunikacijske strukture in pa od informacijske pismenosti tako na strani uporabnika elektronskih storitev, kot na strani ponudnika. S pojavom IKT se je v demokraciji odprla elektronska javna sfera »kjer lahko posamezniki, skupine ter organizacije poljubno in enostavno dostopajo do informacijskih virov in komunikacijskih okolij« (Oblak 2002, 109).

Wilhelm ugotavlja, da je dostop do mnogih aktivnosti v elektronski javni sferi omejen z različnimi dejaviki, še posebej z izobrazbenim uspehom. Za popolno participacijo v digitalni demokraciji je pomembno predvsem, da je posameznik vešč, izurjen ter pismen (Oblak 2002, 109).

Informacijska pismenost je tako v sodobnem okolju zaradi hitrih tehnoloških sprememb in širjenja informacijskih virov vse bolj pomembna. Po definiciji Združenja ameriških knjižnic je informacijska pismenost sposobnost posameznika, da prepozna, kdaj potrebuje informacije, da ve kje te informacije poiskati, da jih je spodoben ovrednotiti in učinkovito uporabiti (ALA 2000, 2–3).

Informacijska pismenost je tesno povezana z veščinami uporabe informacijske tehnologije, ki posamezniku omogoča, da zna uporabljati računalnik, programske aplikacije, podatkovne baze in druge tehnologije za doseganje različnih ciljev povezanih z delom, akademskih ciljev in osebnimi cilji. Informacijsko pismeni posamezniki vedno razvijejo nekaj tehnoloških spretnosti.

Na pismenost, ki temelji na informacijsko komunikacijski tehnologiji vpliva več različnih dejavnikov. Med temi dejavniki je tudi starost posameznika. Pri uporabi informacijsko komunikacijske tehnologije je bolj verjetno, da bo med uporabniki več mlajših posameznikov, kot starejših posameznikov, kar je posledica vedno večje uporabe informacijsko komunikacijske tehnologije v izobraževalnih programih in v šolah. Starejši posamezniki se počasneje odzivajo na hitre tehnološke spremembe kot mlajše generacije (Love S. in McAuley 2000, 8).

Slednjemu smo sledili tudi pri razvijanju ideje našega diplomskega dela.

4 ORODJA E-PARTICIPACIJE V SREDNJE VELIKIH SLOVENSКИH OBČINAH

4.1 Analiza starostne strukture občanov

V prvi fazi raziskave smo v mesecu februarju 2013 najprej izdelali shemo starostne strukture občanov izbranih občin.⁵ S pomočjo metodologije Statističnega urada Republike Slovenije⁶ in podatkov o številu prebivalcev v občinah po posameznih starostnih skupinah smo izračunali deleže prebivalcev po posameznih starostnih skupinah in povprečno vrednost pri vsaki od starostnih skupin. Prvotni namen tega dela je predvsem pridobiti širšo sliko o starosti občanov v občinah, ki jih zajema raziskava in hkrati pridobiti podatke katere občine imajo izrazit delež starejšega prebivalstva (65 let in več).

V tem delu moramo opozoriti na omejitve raziskovanja in sicer so starostne skupine, ki smo jih uporabili v raziskavi bile že izoblikovane s strani Statističnega urada RS,⁷ pri čemer je druga starostna skupina, ki zajema prebivalce med 15 in 64 letom zelo velika in zajema praktično vse delovno aktivne prebivalce. Za te podatke smo se odločili, ker gre za točne polletne podatke o številu prebivalstva po starostnih skupinah. Metodologija je delo SURS; izračuni pa so lastni.

Kot smo omenili v začetku diplomske naloge razumemo srednje velike občine kot tiste občine, ki imajo med 5.001 in 10.000 prebivalcev, pri tem smo izhajali iz klasifikacije velikosti občin (kriterij je število prebivalstva), ki jo podajata Haček in Kukovič (Tabela 4.1). Srednje velikih občin je v Sloveniji 46. Najmanjša občina šteje 5.202 prebivalca, največja pa 9.567 prebivalcev (SURS 2013).

⁵ Shema starostne strukture občanov je del Prilog.

⁶ V nadaljevanju Statistični urad RS ali SURS.

⁷ Statistični urad RS. (2013).

Tabela 4.1: Klasifikacija velikosti občin.

Velikost občine (št. prebivalcev)	Klasifikacija
do 2.000	Zelo majhne občine
2.001- 5.000	Majhne občine
5.001- 10.000	Srednje velike občine
10.001- 20.000	Velike občine
nad 20.000	Zelo velike občine

Vir: Prirejeno po Haček in Kukovič (2012, 108).

4.1.1. Starostna struktura občanov

Povprečne vrednosti deležev posameznih starostnih skupin v občinah smo izračunali s pomočjo formule za izračun povprečja.⁸ Ugotovili smo, da znaša povprečje deleža otrok in mladine (0-14 let) 15,2 %, povprečje deleža delovno aktivnega prebivalstva (15-64 let) 68,2 % in povprečje deleža starejšega prebivalstva (65+ let) 16,6 %.

Kot je razvidno iz Tabele 4.2 je med srednje velikimi občinami 15,2 % občin, ki odstopajo od povprečja po deležu otrok in mladine (0-14 let) in prav toliko občin, ki odstopajo od povprečja po deležu otrok in mladine (0-14 let) hkrati pa tudi po deležu delovno aktivnega prebivalstva (15-64 let). 17,4 % je takšnih občin, kjer je delež delovno aktivnega prebivalstva (15-64 let) višji od povprečja, ki se kaže med občinami. Občin, ki odstopajo od povprečja po deležu starejšega prebivalstva (65+ let) je med srednje velikimi občinami 19,6 %, prav toliko pa je tudi občin, ki odstopajo od povprečja po deležu starejšega prebivalstva (65+ let) in po deležu delovno aktivnega prebivalstva. Opaziti je, da je med srednje velikimi občinami, najmanj občin, ki odstopajo od povprečja po deležu otrok in mladine (0-14 let) in po deležu starejšega prebivalstva (65+ let), le-teh je komaj 13 %.

V Tabeli 4.2 lahko vidimo, da je med srednje velikimi občinami skupno 52,2 % občin z večjim deležem starejšega prebivalstva.

⁸ $\bar{x} = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N x_i$

Tabela 4.2: Starostna struktura občanov.

	Št. občin	%
Občine, ki imajo večji delež otrok in mladine (0-14 let).	7	15,2
Občine, ki imajo večji delež delovno aktivnega prebivalstva (15-64 let).	8	17,4
Občine, ki imajo večji delež starejšega prebivalstva (65+ let).	9	19,6
Občine, ki imajo večji delež otrok in mladine (0-14 let) in delež delovno aktivnega prebivalstva (15-64 let).	7	15,2
Občine, ki imajo večji delež otrok in mladine (0-14 let) in večji delež starejšega prebivalstva (65+ let).	6	13,0
Občine, ki imajo večji delež delovno aktivnega prebivalstva (15-64 let) in delež starejšega prebivalstva (65+ let).	9	19,6
Skupaj	46	100

Vir: Lastna analiza (2013).

4.2 Analiza e-orodij izbranih občin

V drugi fazi raziskave je bila najprej izvedena analiza stanja e-orodij po posameznih občinah, in sicer smo v mesecu februarju 2013 preverjali e-orodja na uradnih spletnih straneh izbranih občin. Pri pregledu spletnih strani občin smo izhajajoč iz teoretičnih nastavkov preverjali katere forme/oblike e-orodij posamezne občine nudijo in koliko e-orodij. Poleg osnovnih informacijskih e-orodij, nas je zanimala predvsem prisotnost kompleksnejših e-orodij; komunikacijska e-orodja (e-peticija, e-anketa, e-forum) in participativna e-orodja (formalno urejena e-posvetovanja, e-referendum, e-volitve), ki nadgrajujejo informacijska e-orodja in v

pogledu e-participacije občanom ponujajo bistveno več, hkrati pa pripomorejo tudi k večji transparentnosti občin.

V ta namen smo izdelali tabelo form/oblik e-orodij po občinah,⁹ ki je vključevala e-orodja po 4 kategorijah, in sicer e-dostop, e-pošta, e-anketa, v zadnjo kategorijo pa smo združili e-peticijo, e-forum, e-posvetovanja in e-referendum. Kot je razvidno v Tabeli 4.3 imajo vse občine e-dostop in e-pošto. Zaplete se pri nujenju komunikacijskih e-orodij (e-posvetovanje, e-anketa, e-forum) in participativnih e-orodij (formalno urejena e-posvetovanja, e-referendum, e-volitve). Več o tem v sledečih podpoglavjih.

4.2.1 E-orodja v izbranih občinah

Iz Tabele 4.3 lahko razberemo, da imajo vse občine (46) urejen e-dostop in e-pošto. Nobena izmed občin pa ne nudi e-orodij kot sta e-posvetovanje in e-forum niti participativnih e-orodij (formalno urejena e-posvetovanja, e-referendum, e-volitve). Od vseh srednje velikih občin smo v času naše analize uradnih spletnih strani le v petih občinah (10,9 %) zasledili e-anketo. Takšno stanje je precej zaskrbljujoče; kot smo omenili v teoretičnih izhodiščih je bila po zgledu drugih držav tudi v Sloveniji leta 2003 sprejeta Strategija uvajanja e-poslovanja v lokalne skupnosti (E-občine), in v kateri so jasno opredeljena pričakovanja na področju e-demokracije. Med drugim je v Strategiji poleg sedaj že ustaljenega pričakovanja, da občine redno odgovarjajo na e-pošto in da se poslužujejo e-klepetalnic, posebej omenjena tudi pomembnost e-ankete kot orodja, ki lahko občinam omogoča redno pridobivanje informacij oziroma podatkov o stanju javnega mnenja in tekoči problematiki v občini.

⁹ Tabela je del Prilog.

Tabela 4.3: Forme/oblike e-orodij v občinah.

E-orodja	Št. občin	%
e-dostop	46	100,0
e- pošta	46	100,0
e-anketa	5	10,9
e-peticija, e-forum, e-posvetovanja, e-referendum	/	/

Vir: Lastna analiza (2013).

Tekom opravljanja dopolnilne metode družboslovnega intervjuja¹⁰ smo pravzaprav občutili kolikšno pozornost na občinah namenjajo ustreznim e-orodjem. Ugotovili smo, da se težave pojavljajo že pri poznavanju samega koncepta e-orodij in e-participacije, predvsem gre v tem pogledu za nepoznavanje samih e-orodij, ugotovili pa smo tudi strah pred določenimi e-orodji, kot na primer pred e-forumi. Prisotna je tudi skeptičnost pred novimi razsežnostmi ki jih nova tehnologija prinaša, veliko vprašanih je še vedno bolj prepričanih v osebno komunikacijo med občani in lokalno oblastjo, izpostavljajo predvsem, da je slabost elektronske komunikacije, da je popolnoma neosebna. Na drugi strani pa občine poudarjajo, da je tudi premalo zanimanja s strani občanov po različnih e-orodjih.

4.2.2 Analiza empirično zbranih podatkov

V tretji fazi smo za potrebe raziskave želeli pridobiti še ostale relevantne podatke zato smo v ta namen opravili tudi empirično raziskavo. S pomočjo tako zbranih podatkov smo želeli pridobiti bolj poglobljen pogled v stanje na področju orodij e-participacije v srednje velikih občinah v Sloveniji. V ta namen smo uporabili metodo anketnega zbiranja podatkov in metodo družboslovnega intervjuja kot dopolnilno metodo anketnemu vprašalniku. Na vse srednje velike občine v Sloveniji (46), smo preko e-pošte v mesecu juniju 2013 najprej razposlali anketne vprašalnike. Od poslanih anketnih vprašalnikov je bilo 18 (kar znaša 39,1

¹⁰ Opravili smo 26 intervjujev; metoda družboslovnega intervjuja je bila sprva mišljena kot del idealnega raziskovalnega načrta, vendar pa smo jo bili prisiljeni uporabiti zaradi neodzivnosti občin na e-pošto.

%) vrnjenih vprašalnikov zato smo kasneje opravili še družboslovne intervjuje z odgovornimi zaposlenimi iz preostalih občin; v raziskavi je sodelovalo 95,7 % (44) občin, kar predstavlja reprezentativni vzorec; dve občini (4,3 %) sta sodelovanje odklonili. Tekom raziskovanja smo se soočali z različnimi problemi; prvi problem je bila sama neodzivnost občin na e-pošto, kasneje nepripravljenost odgovornih občinskih uslužbencev na odgovarjanje na vprašanja zastavljena v intervjuju, prav tako pa v občinah ne vedo, kdo je pristojen za področje e-orodij in ne poznajo form/oblik e-orodij.

Zaradi časovne omejitve tako z naše strani kot s strani občin smo namenoma sestavili krajši vprašalnik. Anketni vprašalnik je bil sestavljen iz petih vprašanj odprtega, polodprtega in zaprtega tipa¹¹ s katerimi smo želeli izvedeti sledeče:

- a) kdo od zaposlenih na občini skrbi za e-orodja in koliko časa posvetijo urejanju e-orodij (menjavanje vprašanj pri e-anketah, odgovarjanje na e-pošto ipd.),
- b) ali na občinah beležijo/nadzorujejo uporabo e-orodij s strani občanov (na primer število obiskovalcev spletne strani, število poslanih e-sporočil, število sodelujočih v e-anketi, e-forumu itd.) in kako pogosto se občani poslužujejo e-orodij,
- c) ali na odločitev o uvedbi in številu in vrsti e-orodij v občini vpliva velikost občine (glede na število prebivalcev) in starostna struktura občanov (večji delež mlajših = več orodij, večji delež starejših od 65 let = manj orodij)
- d) ali na odločitev o uvedbi in številu in vrsti e-orodij v občini vplivajo finančna sredstva, ki jih ima občina na voljo ter
- e) kaj menijo, kateri je najvplivnejši dejavnik, da občine ne nudijo svojim občanom več različnih vrst e-orodij in ali načrtujejo v prihodnje ponuditi svojim občanom poleg obstoječih še katero dodatno e-orodje.

¹¹ Anketni vprašalnik je del priloge.

Sledi analiza empirično zbranih podatkov po posameznih sklopih anketnega vprašalnika in intervjujev.¹²

a) Skrbniki e-orodij

Primarni namen prvega vprašanja je bil ugotoviti ali imajo na občinah morda zaposlene uslužbence, ki se ukvarjajo samo s področjem e-orodij ali ne. Pri analizi odgovorov smo ugotovili sledeče; v petih občinah (11,4 %) za e-orodja skrbijo tajnice, od tajnice direktorja občinske uprave¹³ do tajnice župana ipd. V treh občinah (6,8 %) za e-orodja skrbijo direktorji občinskih uprav sami ali pa deloma DOU in zunanji izvajalci. V šestih občinah (13,6 %) skrbijo za e-orodja vsi zaposleni na občini in zunanji izvajalec. V sedmih občinah (15,9 %) ne skrbijo sami za e-orodja, ampak to delo v celoti opravlja zunanji izvajalec, prav tako pa je sedem občin (15,9 %), kjer za e-orodja skrbijo sami in sicer vsi zaposleni na občini. Le v eni občini (2,3 %) občini imajo za področje e-orodij zaposlenega informatika. V 15 občinah (34,1 %) za e-orodja skrbita eden ali dva izmed zaposlenih na občini, ki sicer na občini opravljajo tudi druga dela, od osebe odgovorne za gasilstvo, kmetijstvo, vaške svete in prireditve, referenta za informiranje, tri strokovne delavke, svetovalec za področje družbenih in društvenih dejavnosti itd. Ugotavljamo, da v večini primerov opravljajo delo urejanja e-orodij uslužbenci, ki so sicer odgovorni tudi za druga tematska občinska področja, torej lahko zapišemo, da na občinah nimajo posebej zaposlenih uslužbencev, ki se bi lahko ukvarjali izključno z urejanjem e-orodij.

¹² Glej Sumarnik anketnih vprašalnikov in intervjujev v prilogah.

¹³ V nadaljevanju DOU.

Tabela 4.4 : Skrbniki e-orodij po občinah.

	Število občin	%
Tajnica/tajnica župana/tajnica DOU	5	11,4
DOU/DOU+ zunanji izvajalec	3	6,8
Zaposleni na občini + zunanji izvajalec	6	13,6
Zunanji izvajalec	7	15,9
Vsi zaposleni/nihče posebej	7	15,9
Zaposlen informatik	1	2,3
Eden ali dva izmed zaposlenih na občini*	15	34,1

* V tej kategoriji so združeni odgovori kot na primer »svetovalec za družbene in društvene dejavnosti«, »splošni referent«, »eden izmed zaposlenih«, »dva izmed zaposlenih«. Glej v Sumarniku anketnih vprašalnikov in intervjujev v Prilogah.

Vir: Lastna raziskava (2013).

V nadaljevanju smo se osredotočili na to koliko časa v občinah dejansko namenijo za urejanje e-orodij. V mislih smo imeli tako urejanje uradne spletne strani, do odgovarjanja na e-pošto, urejanja in menjavanja vprašanj pri e-anketah (pri občinah, ki jo imajo) in podobno. Na vprašanje sicer ni odgovorilo 14 občin kar predstavlja 31,8 % vprašanih.

Od 30 vprašanih (68,2 %), ki so na vprašanje odgovorili (Tabela 4.5), je pet občin (16,7 %) takšnih, katerih odgovori sodijo v kategorijo »Drugo«, odgovarjali so sicer, da za urejanje porabijo 20 % delovnega časa, ali pa 30-45 minut na dan, nekateri celo ves svoj delovni čas niso pa pojasnili ali so zaposleni za polni delovni čas ali polovični, tako ne moremo natančno oceniti koliko službenega časa porabijo. Kar polovica od 30 občin, ki smo jih s tem vprašanjem zajeli, torej 15 občin porabi za urejanje e-orodij od dve do deset ur mesečno; v petih občinah (16,7 %) zaposleni porabijo od 11 do 25 ur mesečno, v eni občini (3,3 %) med

26-35 ur mesečno in v dveh občinah (6,7 %) več kot 35 ur mesečno. V dveh občinah (6,7 %) ne morejo oceniti vloženega časa.

Tabela 4.5: Čas, ki ga na občinah posvetijo urejanju e-orodij.

	Št. občin	%
2-10 ur mesečno	15	50,0
11-25 ur mesečno	5	16,7
26-35 ur mesečno	1	3,3
več kot 35 ur mesečno	2	6,7
Ne moremo oceniti	2	6,7
Drugo*	5	16,7

Drugo* Vprašani so odgovarjali npr. z 20 % delovnega časa ipd, vendar pa ne moremo predpostavljati ali so zaposleni za polni delovni čas ali polovični.

Vir: Lastna raziskava (2013).

b) Spremljanje in beleženje uporabe e-orodij

Redno spremljanje uporabe ponujenih e-orodij je zelo pomembno, saj omogoča jasen vpogled v potrebe s strani občanov in občinam omogoča, da glede na te potrebe prilagajajo ponujene elektronske storitve. Občine, ki redno spremljajo in beležijo uporabo e-orodij imajo tudi časoven pregled po obdobjih in lahko opazujejo možen trend naraščanja oziroma upadanja povpraševanja po e-orodjih. V poročilu OECD iz leta 2013: *Promise and Problems of E-Democracy: Challenges of Online Citizen Engagement*, je jasno zapisano, da morajo oblasti za večjo transparentnost razviti primerna e-orodja in analizirati input javnosti, prav tako pa morajo zagotavljati povratne informacije državljanom o tem, kako in v kolikšni meri so bili njihovi predlogi in njihove pripombe uporabljeni pri sprejemanju odločitev o javnih politikah (OECD 2003, 16).

Na vprašanje o spremljanju in beleženju uporabe e-orodij s strani občin smo dobili odgovore od vseh 44 vprašanih. Na 26 občinah (59,1 %) spremljajo uporabo e-orodij s strani občanov (Tabela 4.6). To počno na različne načine; štetje obiskov spletne strani, štetje e-anket, spremljanje števila prejetih e-sporočil. 18 občin (40,9 %) ne beleži uporabe e-orodij s strani

občanov. Ugotavljamo, da je večji odstotek občin, ki redno spremlja e-participacijo občanov. Še vedno pa je zaskrbljujoč podatek, da več kot četrtnina občin tega ne počne kar kaže na premalo zanimanje občin za področje e-orodij.

Tabela 4.6: Beleženje uporabe e-orodij s strani občanov.

	Št. občin	%
DA	26	59,1
NE	18	40,9

Vir: Lastna raziskava (2013).

Empirični rezultati kažejo (Tabela 4.7), da so med občinami tako občine, ki opažajo veliko povpraševanje po ponudbi e-orodij in dnevno uporabo tistih e-orodij, ki so v občinah že na voljo, kot tiste ki ugotavljajo, da občani e-orodja ne uporabljajo pogosto. V posameznih občinah so nas opozorili na različne probleme, katerih posledica bi lahko bila tudi to, da se občani e-orodij ne poslužujejo v tolikšni meri kot bi si morda želeli. Nekatere občine so slabo pokrite z internetom, v nekaterih je velik odstotek starejših občanov, ki se po informacijah iz občin še vedno raje poslužujejo osebne komunikacije, prav tako pa nimajo velike želje po participaciji v lokalni skupnosti.

Tabela 4.7: Pogostost uporabe e-orodij s strani občanov.

	Število občin	%
Dnevno	8	30,8
Tedensko	3	11,5
Redko	7	26,9
Nimamo podatka	8	30,8

Vir: Lastna raziskava (2013).

Kot smo omenili 26 občin (59,1 %) izmed skupno 44 sodelujočih občin v raziskavi beleži uporabo e-orodij s strani občanov. Dnevno uporabo spletne strani, kjer občani pregledujejo različne elektronske novice, pa dogodke v lokalni skupnosti, dnevno uporabo e-pošte, ki se

sicer po besedah vprašanih nanaša bolj na upravne občinske zadeve, kot so različni obrazci in vloge beležijo v osmih občinah (30,8 %) od občin, ki so odgovorile, med tem, ko v sedmih občinah (26,9 %) opažajo nezanimanje s strani občanov, saj občani le redko uporabljajo e-orodja. V treh občinah (11,5 %) izmed vseh vprašanih občin opažajo, da se občani tedensko (enkrat, dvakrat tedensko) poslužujejo uporabe spletne strani ali pa e-pošte. Osem občin (30,8 %) sicer spremlja uporabo e-orodij s strani občanov vendar nima točnega podatka (Tabela 4.7).

c) Dejavniki, ki vplivajo na uvedbo, nabor in število e-orodij

V diplomski nalogi smo na začetku naloge podali tri pomembne cilje, ki so bili vodilo oziroma smerokaz skozi naše raziskovanje. Eden izmed teh ciljev je raziskati ali starost občanov vpliva na število/nabor orodij e-participacije, ki jih določena srednje velika slovenska občina zagotavlja. V empirični raziskavi smo zato vprašanim zastavili kar tri vprašanja,¹⁴ ki bi nam lahko pomagala do našega cilja. V tretjem in četrtem vprašanju smo želeli pridobiti podatke o tem, kateri so tisti dejavniki, ki igrajo pomembno vlogo pri tem katero e-orodje si občina izbere in predvsem koliko različnih e-orodij. Anketiranim smo ponudili tudi možnost, da ob odgovorih podajo razlago.¹⁵ Na tretje in četrto vprašanje je sicer odgovorilo vseh 44 občin, ki so sodelovale v raziskavi.

Kot je razvidno iz Tabele 4.8 od 44 vprašanih občin meni, da velikost občine vpliva na to koliko in katera e-orodja bo občina nudila, kar predstavlja 38,6 % odstotkov; na občinah se za ponudbo e-orodij odločajo predvsem na podlagi finančnih sredstev in kadrovske strukture zato menijo, da je praviloma na večjih občinah lažje vzpostavljati več različnih, tudi dražjih e-orodij. 25 občin (56,8 %) pojasnjuje, da velikost občine nima posebnega vpliva; po njihovem mnenju je stvar vzpostavljanja e-orodij predvsem bolj stvar angažiranosti in motivacije občinske uprave ter pobud in zahtev na strani občanov in drugih obiskovalcev spletnih strani. Dve občini (4,6 %) pa menita, da velikost občine deloma vpliva na ponudbo e-orodij; v kolikor je občinska uprava primerno usposobljena in angažirana lahko spelje določene projekte tudi v okviru danih proračunskih sredstev, ki so praviloma v manjših občinah sicer bolj okrnjena, obratno pa lahko ima po njihovem mnenju tudi velika občina z večjim obsegom finančnih sredstev manj vneme in zanimanja za področje elektronskih orodij.

¹⁴ Glej Prilogo D Sumarnik anketnih vprašalnikov in intervjujev.

¹⁵ Razlage vprašanih so dodane pri interpretaciji podatkov iz tabele 4.8.

Na vprašanje ali starostna struktura občine vpliva na uvedbo, število in vrsto e-orodij v občini je 23 (52,3 %) od skupno 44 občin odgovorilo pritrdilno. Po njihovem mnenju je v prednosti zagotovo mlajša generacija uporabnikov e-orodij, starejši občani naj bi se še vedno raje posluževali ostalih možnih oblik sodelovanja v lokalni skupnosti. V občinah z izrazitim deležem starejših prebivalcev pojasnjujejo, da bi v primeru, da bi nagovarjali izrazito mlajšo skupino, komunicirali na drugačen način in še s kakšnimi drugimi e-orodji. Opažajo tudi, da veliko starejših občanov interneta niti ne uporablja, ga tudi nimajo na domu in zato ni čudno, da e-orodij ne uporabljajo. Po drugi strani 21 občin (47,7 %) meni, da starostna struktura občanov nima vpliva; po njihovem mnenju se tudi starejši občani poslužujejo e-orodij saj se tudi izobražujejo v tej smeri in posledično vedno več elektronsko komunicirajo.

Glede vpliva finančnih sredstev so si na občinah precej enotni in sicer 30 občin (68,2 %) meni, da finančna sredstva vplivajo na uvedbo in nabor e-orodij, deset občin (22,7 %) meni, da le-ta ne vplivajo, v štirih občinah (9,1 %) pa menijo, da finančna sredstva deloma vplivajo. Glede na pridobljene podatke, ugotavljamo, da so torej tudi finančna sredstva odločilen dejavnik pri uvedbi in izbiri e-orodij.

Tabela 4.8: Vpliv velikosti občine, starostne strukture občanov in finančnih sredstev.

	Število občin		%
Velikost občine (število prebivalcev)	DA	17	38,6
	NE	25	56,8
	DELOMA	2	4,6
Starostna struktura občanov	DA	23	52,3
	NE	21	47,7
Finančna sredstva	DA	30	68,2
	NE	10	22,7
	DELOMA	4	9,1

Vir: Lastna raziskava (2013).

d) Najvplivnejši dejavnik in načrti glede e-orodij v prihodnje

Ker ima od 44 občin (95,7 %), ki smo jih zajeli z empirično raziskavo le pet občin (11,4 %) poleg urejenega spletnega dostopa in e-pošte še e-anketo, nobena izmed zajetih občin pa nima nobenega drugega zahtevnejšega e-orodja smo od občin želeli pridobiti tudi pojasnilo, kateri je tisti najbolj odločilen faktor, zaradi katerega se na občini odločijo o uvedbi posameznega e-orodja, oziroma se v končni fazi za to ne odločijo. Skupno smo pri zadnjem vprašanju v prvem delu, kjer smo spraševali po najvplivnejšem dejavniku prejeli odgovore od 32 občin (72,7 %), 12 občin (27,3 %) na to vprašanje namreč ni odgovorilo.¹⁶

V Tabeli 4.9 lahko vidimo, da je 12 občin (37,5 %) naštel več dejavnikov, ki po njihovih izkušnjah vplivajo na to, katera in koliko e-orodij se bo v občini uvedlo. Ti dejavniki so različni; finančna sredstva in nepoznavanje e-orodij; kadrovska struktura na občini in finančna sredstva, ki jih ima občina na voljo (nekatero izmed občin pojasnjujejo, da so majhne občine, ki imajo malo zaposlenih, ki pa so praviloma zelo obremenjeni in se tako ne morejo bolj posvetiti urejanju ali vzpostavljanju novih e-orodij; hkrati pa pojasnjujejo, da veliko časa porabijo za urejanje in pripravo tiskanih zgibank in opravljanje anket na terenu); negativno blatenje s strani občanov na e-forumih (v občinah so v preteklosti že imeli elektronske forume, ki pa so jih kasneje zaradi anonimnih posameznikov ukinili); pa starostna struktura v občini in nezanimanje s strani občanov (med srednje velikimi občinami so še vedno občine, kjer se občani sploh ne poslužujejo elektronskih orodij, ne elektronskega komuniciranja); v več občinah je problem pokritost z internetom (občine zagotavljajo, da ko bodo rešile ta problem in bodo njihovi občani pričeli uporabljati občinski spletni portal, jim bodo sledili pri njihovih potrebah in zahtevah).

V osmih občinah (25 %) menijo, da je najvplivnejši dejavnik finančno stanje občine in, da le-ta pretehta vse ostale. Pet občin (15,6 %) pojasnjuje, da je pri uvajanju e-orodij predvsem problem nezadostno število zaposlenih na občinskih upravah ali pa preobremenjenost zaposlenih, katera izhaja tudi iz prealega števila zaposlenih (pojasnjujejo, da v primeru premalo zaposlenih, ko uslužbenci svoje delo nosijo celo domov, le-ti ne morejo skrbeti še za e-orodja, saj imajo druge naloge prednost). V dveh občinah (6,3 %) vidijo problem v nepoznavanju e-orodij s strani občinskih uslužbencev, v treh občinah (9,4 %) pa pojasnjujejo,

¹⁶ Vprašanje je bilo odprtega tipa, vprašani bi tako lahko pojasnili zakaj ne želijo odgovoriti. Sicer pa smo podane odgovore sami razvrstili v range.

da ne opažajo povpraševanja po novih e-orodjih s strani občanov zaradi česar jih tudi ne uvajajo, v eni izmed občin (3,1 %) menijo, da ni potrebe, da bi občina imela več različnih e-orodij, dovolj sta e-dostop in e-pošta, v eni občini (3,1 %) pa pojasnjujejo, da je na tem področju premalo izdelanih rešitev.

Tabela 4.9: Drugi dejavniki, ki vplivajo na uvajanje in izbiro e-orodij v občinah.

	Število občin	%
Finančna sredstva	8	25,0
Kadrovska struktura/ premalo zaposlenih/ preobremenjenost zaposlenih	5	15,6
Nepoznavanje e-orodij s strani občinskih uslužbencev	2	6,3
Ni povpraševanja s strani občanov	3	9,4
Ni potrebe	1	3,1
Premalo izdelanih rešitev	1	3,1
Več različnih dejavnikov	12	37,5

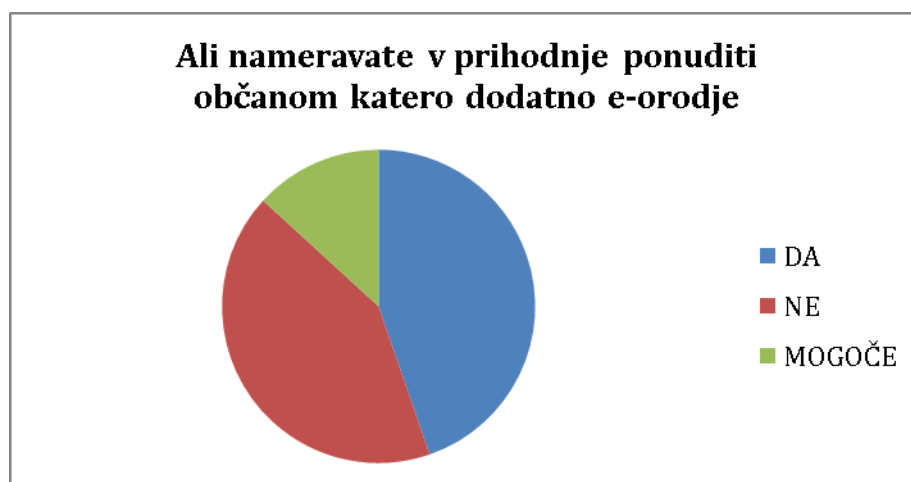
Vir: Lastna raziskava (2013).

Ali lahko pričakujemo boljše stanje glede ponudbe e-orodij v prihodnosti?

Občine smo povprašali, kako bo s ponudbo e-orodij pri njih v prihodnosti, predvsem ali nameravajo uvesti katero dodatno e-orodje. Odgovorilo je 38 občin (86,4 %) od skupno 44 občin, ki so sicer sodelovale v raziskavi.

17 občin (44,7 %) namerava svojo ponudbo e-orodij v prihodnje razširiti, nasprotno kar 16 občin (42,1 %) o dodatnih e-orodjih ne razmišlja. V petih občinah (13,2 %) bodo odvisno od potrebe, finančnih sredstev in ostalih dejavnikov razmišljali v tej smeri, ne morejo pa popolnoma zagotoviti uvedbe novih e-orodij (Grafikon 4.1).

Grafikon 4.1: Načrti na področju orodij e-participacije v občinah.

Vir: Lastna analiza (2013).

Glede na pridobljene odgovore vprašanih sklepamo, da gredo načrti občin glede uvajanja novih e-orodij v prihodnosti sicer v pravo smer, vendar pa nas še vedno skrbi precej visok odstotek občin (42,1 %), ki o novih e-orodjih sploh ne razmišlja, oziroma kot so zapisali vprašani v anketnih vprašalnikih ne čutijo potrebe po njih zaradi česar ponudbe ne nameravajo širiti.

4.3 Primerjava občin z večjim deležem starejših občanov in ostalih občin

Med srednje velikimi občinami je 24 občin (52,2 %) v katerih je delež starejšega prebivalstva izrazitejši.

Izmed občin z večjim deležem starejšega prebivalstva imajo vse občine e-dostop in e-pošto, dve občini (8,3 %) pa imata na svoji spletni strani tudi e-anketo. V nobeni izmed občin z večjim deležem starejšega prebivalstva ne nudijo participativnih e-orodij (formalno urejena e-posvetovanja, e-referendum, e-volitve).

Kot lahko vidimo v Tabeli 4.10 je med ostalimi občinami nekoliko višji odstotek občin (13,6 %) ki na svoji spletni strani nudijo tudi e-anketo. Opaziti je torej majhno razliko v naboru e-orodij med občinami z izrazito starejšim prebivalstvom in ostalimi občinami. Med občinami,

ki imajo manjši delež starejših prebivalcev zasledimo več občin (tri občine), ki imajo e-anketo, kot med občinami, ki imajo večji delež starejših prebivalcev (dve občini).

Tabela 4.10: E- orodja v občinah z večjim deležem starejšega prebivalstva in v ostalih občinah.

	Občine z večjim deležem starejšega prebivalstva število občin in %	Ostale občine število občin in %
e-dostop	24 (100,00)	22 (100,00)
e-pošta	24 (100,00)	22 (100,00)
e-anketa	2 (8,3)	3 (13,6)
e-peticija, e-forum, e-posvetovanja, e-referendum	/	/

Vir: Lastna analiza (2013).

5 ZAKLJUČEK

Razmah novih informacijsko kominukacijskih tehnologij naj bi na polje političnega v demokratičnih državah predvsem prinesel nove oblike politične participacije, ki bi popravile pomanjkljivosti obstoječih tradicionalnih oblik in oblikovale novo razmerje med državljani in oblastjo. Predvsem naj bi IKT mnogo naredile na področju uresničevanja neposredne demokracije.

Če torej lokalna samouprava velja za najbolj primeren prostor za uresničevanje neposredne demokracije h kateri stremijo vse države in predstavlja boljšo alternativo predstavniški demokraciji v demokratičnih idejah, potem tudi v ideji e-demokracije lokalne samouprave ne gre pogrešiti. Urejeno elektronsko poslovanje na državni ravni je sicer prispevek k nadaljnemu razvoju v informacijsko družbo, vendar pa na žalost ostaja zgolj to - elektronsko poslovanje; e-demokracija je s strani državnih organov še vedno razumljena predvsem kot posredovanje informacij in izvajanje upravnih e-storitev.

Za uresničevanje e-demokracije je pomembna predvsem dvosmerna elektronska komunikacija in predvsem izražanje mnenj, dajanje pobud ter sodelovanje v odločevalskem procesu. Lokalna samouprava je v tem pogledu najbolj optimalna oblika skupnosti posameznikov. Zaradi majhnega števila vključenih posameznikov v procese oblikovanja politik (občinske politike) je tolikšna večja možnost, da lahko vsak izmed občanov »odda svoj glas«, pove svoje mnenje o določeni občinski zadevi.

V diplomskem delu nas je zanimalo stanje na področju e-orodij v srednje velikih občinah v Sloveniji. Zastavili smo si tri cilje, in sicer a) raziskati prisotnost/neprisotnost različnih oblik e-orodij; b) ugotoviti kolikšno je zanimanje za elektronska orodja s strani občanov in c) ugotoviti vpliv starostne strukture občanov na nabor/št. e-orodij v občinah.

Na podlagi empirične analize ugotavljamo sledeče:

a) da imajo vse srednje velike občine urejen uradni spletni dostop in e-pošto, pet občin (10,9 %) ima poleg urejenega e-dostopa in e-pošte še e-anketo. Med občinami nismo zasledili drugih oblik e-orodij.

b) Na 26 občinah (59,1 %) spremljajo ali beležijo uporabo e-orodij s strani občanov in ugotavljajo, da občani uporabljajo obstoječa e-orodja; redno dnevno uporabo e-orodij beležijo v osmih občinah (30,8 %), nekajkrat tedensko (dva do trikrat na teden) uporabo e-orodij pa beležijo v treh občinah (11,5 %). So tudi občine, ki ugotavljajo zelo slabo uporabo e-orodij, in sicer je takšnih občin sedem (26,9 %).

c) Med občinami s pretežno starejšim prebivalstvom opazamo, da imajo le-te urejen spletni dostop in e-pošto; le 8,3 % občin (dve občini), pa nudi poleg e-dostopa in e-pošte še e-anketo. E-foruma, e-peticije, e-konzultacij in drugih e-orodij med raziskavo nismo zasledili v nobeni izmed občin. Za razliko pa opazamo med ostalimi občinami 13,6 odstotkov takšnih občin (tri občine), pri katerih smo pri pregledu uradnih spletnih strani poleg e-pošte zasledili še e-anketo; kompleksnejša e-orodja tudi med temi občinami niso prisotna.

Prav tako ugotavljamo, da več kot polovica občin meni, da starostna struktura v njihovi občini vpliva na to katera e-orodja izbirajo in koliko različnih e-orodij. Občine opazajo, da se starejši občani raje poslužujejo medosebne komunikacije, za to pa se oglasijo na občini osebno, ali pa pokličejo preko telefona. Interes za elektronsko participacijo občine pripisujejo bolj mlajši populaciji.

Izhajajoč iz tega lahko hipotezo, ki smo jo zastavili v začetku diplomske naloge "Srednje velike slovenske občine s pretežno starejšim prebivalstvom zagotavljajo manj orodij e-participacije v primerjavi s srednje velikimi slovenskimi občinami, kjer delež starejšega prebivalstva ni tako izrazi." potrdimo.

Diplomsko delo zaključujemo s pobudo vsem slovenskim občinskim oblastem: elektronska participacija je participacija prihodnosti. V naslednjih letih se bo IKT še vedno hitro razvijala in napredovala in bo kot takšna še bolj prodrla v družbo. V kolikor želimo poslušati državljane in poenostaviti odločevalske procese in najbolj optimalno zagotoviti uspešno

implementacijo sprejetih javnih politik, potem je smiselno, da začnemo svoj delovni čas usmerjati v uvajanje novih elektronskih orodij. Zgolj urejen spletni dostop in urejena e-pošta za uresničenje elektronske participacije nista dovolj. Potrebna je uvedba elektronskih forumov, spletnih klepetalnic itd. Poleg tega, pa je nujno potrebno tudi spremljanje uporabe e-orodij s strani občanov. V občinah kjer ne spremljajo uporabe obstoječih orodij, lahko pride do situacije, ko bi si občani sicer želeli e-ankete, e-foruma pa občinska oblast za to nebi niti vedela. Prav tako je alarmantno dejstvo, da občine ne omogočajo občanom elektronske razprave o lokalnih zadevah. V prihodnosti zato vsekakor priporočamo zgledovanje po primerih dobrih praks¹⁷ lokalnih skupnosti iz drugih držav.

¹⁷ Pozitivne prakse s področja e-participacije na lokalnem nivoju so opisane v poročilu OECD iz leta 2003. Za dostop do vira glej Literaturo.

6 LITERATURA

1. American Library Association (ALA). 2000. *Information Literacy Competency Standards for Higher Education*. Dostopno prek: <http://www.ala.org/acrl/sites/ala.org.acrl/files/content/standards/standards.pdf> (27. julij 2013).
2. Brezovšek, Marjan. 2009. Racionalnost lokalne samouprave in preučevanje lokalne demokracije V *Lokalna demokracija III: ob petnajsti obletnici ponovne uvedbe lokalne samouprave v Republiki Sloveniji*, ur. Miro Haček, 7–24 . Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
3. --- in Simona Kukovič. 2012a. *Organizacija lokalne oblasti v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
4. --- 2012b. Demokracija in participacija na lokalni ravni (konceptualni vidik) V *Lokalna demokracija IV: Aktualni problemi slovenske lokalne samouprave*, ur. Irena Bačlija, 19–37. Maribor: Inštitut za lokalno samoupravo in javna naročila.
5. Brezovšek, Marjan, Miro Haček in Milan Zver. 2008. *Organizacija oblasti v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
6. Delakorda, Simon. 2012. *Slovenija poslabšala uvrstitev na indeksu e-participacije ZN*. Dostopno prek: <http://www.inepa.si/component/content/article/146-slovenija-poslabshala-uvrstitev-indeks-e-participacije-zn.html> (27. julij 2013).
7. Grafenauer, Božo. 2000. *Lokalna samouprava na Slovenskem: teritorialno-organizacijske strukture*. Maribor: Pravna fakulteta.
8. Haček, Miro in Simona Kukovič. 2012. Analiza raziskav upravljalne sposobnosti slovenskih občin. V *Upravljalna sposobnost slovenskih občin: primeri dobrih praks*, ur. Miro Haček, 89–111. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
9. Love S., Graham in Julie McAuley. 2000. *Adult Literacy and Lifeskills Survey. Information and Communication Technology Literacy Assessment Framework*. Dostopno prek: http://www.ets.org/Media/Tests/ETS_Literacy/ICTL_FRAMEWORK.pdf (27. julij 2013).
10. Lukšič, Andrej. 2003. Hermesovi obrazi demokracije. V *S poti v digitalno demokracijo*, ur. Andrej Lukšič in Tanja Oblak, 5–28 . Ljubljana: Študentska založba.
11. Macintosh, Ann. 2003. Using Information and Communication Technologies to Enhance Citizen Engagement in the Policy Process. V *OECD, Promise and Problems of E-Democracy: Challenges of Online Citizen Engagement*, ur. OECD, 19–149.

- Dostopno prek: <http://www.oecd.org/governance/public-innovation/35176328.pdf> (8. avgust 2013).
12. Macintosh, Ann. 2004. *Characterizing E-Participation in Policy-Making*. Dostopno prek: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download;jsessionid=5A00C35C7AB6C3339FCE7D9766D1C9F6?doi=10.1.1.98.6150&rep=rep1&type=pdf> (20. julij 2013).
 13. Norris, Pippa. 2004. *Deepening Democracy via E-Governance Draft chapter for the UN World Public Sector Report*. Dostopno prek: <http://www.hks.harvard.edu/fs/pnorris/ Acrobat/World%20Public%20Sector%20Report.pdf> (15. julij 2013).
 14. Oblak, Tanja. 2002. Internet kot nov dejavnik družbenega razlikovanja?. *Družboslovne razprave* 18 (40): 107–119 .
 15. Oblak, Tanja. 2003. *Izzivi e-demokracije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
 16. OECD. 2001. *Citizens as Partners. Citizens as Partners: OECD Handbook on Information, Consultation and Public Participation in Policy-Making*. Dostopno prek: http://www.ezd.si/fileadmin/doc/4_AKTIVNO_DRZAVLJANSTVO/Viri/Citizens_as_partners_hanbook_oecd.pdf (10. avgust 2013).
 17. --- 2003. *Promise and Problems of E-Democracy: Challenges of Online Citizen Engagement*. Dostopno prek: <http://www.oecd.org/governance/public-innovation/35176328.pdf> (29. julij 2013).
 18. Pičman Štefančič, Polona. 2008. *E-Demokracija*. Ljubljana: Založba Uradni list Republike Slovenije.
 19. *Strategija uvajanja elektronskega poslovanja v občine (E-občine). Celotno poročilo*. 2003. Ljubljana. Dostopno prek: http://www.epractice.eu/files/media/media_328.pdf (29. julij 2013).
 20. SURS. 2013. *Prebivalstvo po izbranih starostnih skupinah in spolu, občine, Slovenija, polletno*. Dostopno prek: http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=05C4006S&ti=&path=../Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/10_stevilo_preb/20_05C40_prebivalstvo_obcine/&lang=2 (10. februar 2013).
 21. Šmidovnik, Janez. 1995. *Lokalna samouprava*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
 22. *Ustava Republike Slovenije* (URS). Ur. l. RS 33/1991 Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=199133&stevilka=1409> (25. julij 2013).
 23. Vertot, Nelka. 2010. *Starejše prebivalstvo v Sloveniji*. Dostopno prek: <http://www.stat.si/doc/StarejsePrebivalstvo.pdf> (10. februar 2013).

24. Vljaj, Stane. 2001. *Lokalna samouprava s poudarkom na načelu subsidiarnosti*. Ljubljana: Visoka upravna šola v Ljubljani.
25. *Zakon o lokalni samoupravi (ZLS)*. Ur. l. RS 72/1993. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=199372&stevilka=2629> (25. julij 2013).

PRILOGE

Priloga A: Forme/ oblike e-orodij po posameznih občinah

e-orodje/ OBČINA	e-dostop	e- pošta	e- posvetovanje/e- anketa	e-peticija, e- forum, e- konzultacije, e-referendum, e- posvetovanja, spletni dnevnik
Beltinci	✓	✓	x	x
Bled	✓	✓	x	x
Bohinj	✓	✓	x	x
Braslovče	✓	✓	x	x
Brda	✓	✓	x	x
Cerklje na Gorenjskem	✓	✓	x	x
Dobrova- Polhov Gradec	✓	✓	✓	x
Dol pri Ljubljani	✓	✓	x	x
Dravograd	✓	✓	x	x
Duplek	✓	✓	x	x
Gorenja vas- Poljane	✓	✓	✓	x
Gornja Radgona	✓	✓	x	x
Ig	✓	✓	x	x
Kanal	✓	✓	x	x
Kidričevo	✓	✓	x	x
Komenda	✓	✓	x	x
Kranjska Gora	✓	✓	x	x
Lenart	✓	✓	x	x
Lukovica	✓	✓	x	x
Mengeš	✓	✓	x	x
Metlika	✓	✓	x	x
Miklavž na D. polju	✓	✓	x	x

Moravske Toplice	✓	✓	×	×
Naklo	✓	✓	×	×
Pesnica	✓	✓	×	×
Pivka	✓	✓	×	×
Polzela	✓	✓	×	×
Prevalje	✓	✓	×	×
Puconci	✓	✓	×	×
Rače- Fram	✓	✓	✓	×
Radenci	✓	✓	×	×
Radlje ob Dravi	✓	✓	×	×
Ribnica	✓	✓	×	×
Ruše	✓	✓	×	×
Šempeter- Vrtojba	✓	✓	×	×
Šenčur	✓	✓	×	×
Šentilj	✓	✓	×	×
Šentjernej	✓	✓	×	×
Škofljica	✓	✓	×	×
Šmartno pri Litiji	✓	✓	×	×
Šoštanj	✓	✓	×	×
Videm	✓	✓	×	×
Vipava	✓	✓	✓	×
Vojnik	✓	✓	✓	×
Zreče	✓	✓	×	×
Železniki	✓	✓	×	×

Priloga B: Shema starostne strukture občanov

starostna skupina/ OBČINA	0-14 let	15-64 let	65+ let	Vsota
Beltinci	13, 34	66, 46	20, 19	100,00
Bled	14, 52	69, 17	16, 31	100,00
Bohinj	13, 65	65, 69	20, 67	100,00
Braslovče	15, 29	68, 38	16, 34	100,00
Brda	13, 12	67, 67	19, 21	100,00
Cerklje na Gorenjskem	17, 64	67, 48	14, 88	100,00
Dobrova-Polhov Gradec	18, 69	65, 57	15, 74	100,00
Dol pri Ljubljani	18, 61	68, 02	13, 37	100,00
Dravograd	14, 45	67, 42	18, 21	100,00
Duplek	14, 55	70, 58	14, 87	100,00
Gorenja vas-Poljane	20, 50	65, 53	13, 97	100,00
Gornja Radgona	12, 88	69, 62	17, 50	100,00
Ig	16, 23	70, 50	13, 26	100,00
Kanal	13, 56	66, 68	19, 76	100,00
Kidričevo	13, 35	68, 99	17, 66	100,00
Komenda	20, 21	67, 23	12, 56	100,00
Kranjska Gora	11, 80	67, 40	20, 79	100,00
Lenart	14, 26	68, 85	16, 89	100,00
Lukovica	17, 69	68, 96	13, 35	100,00
Mengeš	15, 82	67, 52	16, 66	100,00
Metlika	14, 51	68, 75	16, 74	100,00
Miklavž na D. polju	13, 68	68, 33	17, 99	100,00

Moravske Toplice	12, 25	68, 56	19, 19	100,00
Naklo	17, 00	66, 24	16, 76	100,00
Pesnica	13, 70	67, 81	18, 49	100,00
Pivka	14, 98	69, 15	15, 87	100,00
Polzela	15, 63	66, 24	18, 13	100,00
Prevalje	13, 79	66, 73	19, 47	100,00
Puconci	13, 58	68, 38	18, 05	100,00
Rače- Fram	14, 47	70, 08	15, 46	100,00
Radenci	12, 45	68, 26	19, 29	100,00
Radlje ob Dravi	14, 92	67, 89	17, 19	100,00
Ribnica	14, 96	68, 93	16, 12	100,00
Ruše	13, 30	68, 91	17, 79	100,00
Šempeter-Vrtojba	13, 17	68, 34	18, 50	100,00
Šenčur	17, 67	67, 11	15, 22	100,00
Šentilj	13, 30	71, 04	15, 66	100,00
Šentjernej	16, 21	69, 03	14, 76	100,00
Škofljica	18, 40	68, 82	12, 78	100,00
Šmartno pri Litiji	15, 53	68, 39	16, 07	100,00
Šoštanj	15, 05	69, 37	15, 59	100,00
Videm	12, 87	72, 92	14, 21	100,00
Vipava	16, 48	66, 56	16, 96	100,00
Vojnik	15, 39	67, 13	17, 48	100,00
Zreče	15, 98	70, 38	13, 64	100,00
Železniki	17, 73	66, 74	15, 53	100,00

Priloga C: Anketni vprašalnik

1. Kdo je na občini zadolžen za e-orodja?
 - 1.1 približno koliko ur delovnega časa mesečno posveti urejanju e-orodij (pregledovanje, urejanje in posodabljanje spletne strani, menjavanje vprašanj pri e-anketah ipd.)?

2. Ali beležite/nadzorujete uporabo e-orodij s strani občanov (na primer število obiskovalcev spletne strani, število poslanih e-sporočil, število sodelujočih v e-anketi, e-forumu itd.)?
 - 2.2 Če da, kako pogosto vaši občani uporabljajo e-orodja?

3. Ali menite, da na odločitev o uvedbi in številu in vrsti e-orodij v občini vpliva:
 - A) velikost občine (glede na št. prebivalcev) **DA / NE**
 - B) starostna struktura občanov (večji delež mlajših - več orodij, večji delež starejših od 65 let - manj orodij) **DA / NE**

V kolikor želite lahko obrazložite svojo izbiro odgovora.

4. Ali menite, da na odločitev o številu, vrsti ter nenazadnje sami uvedbi e-orodij vplivajo finančna sredstva, ki jih ima občina na voljo? **DA / NE**

5. Kaj je po vašem mnenju najvplivnejši dejavnik, da občine ne nudijo svojim občanom več različnih vrst e-orodij?
 - 5.1 Ali načrtujete v vaši občini v prihodnje ponuditi svojim občanom poleg obstoječih še katero dodatno e-orodje?

Priloga Č: Sumarnik anketnih vprašalnikov in intervjujev

SUMARNIK ANKETNIH VPRAŠALNIKOV IN INTERVJUJEV

Občine (N=44); anketiranci (18 občin), intervjuvanci (26 občin).

Rezultati prikazani v %.

V1/1: Kdo je na občini zadolžen za e-orodja?

	Anketiranci	Intervjuvanci	Vsota
Tajnica/ tajnica župana/ tajnica direktorja UO	6,8	4,5	11, 4
Direktor UO/ direktor UO in zunanji izvajalec	/	6,8	6, 8
Vsi zaposleni na občini in zunanji izvajalec	2,3	11,4	13, 6
Zunanji izvajalec	4,5	11,4	15, 9
Vsi zaposleni na občini oz. nihče posebej	4,5	11,4	15, 9
Zaposlen informatik na občini	/	2,3	2, 3
Eden oz. dva izmed zaposlenih	4,5	6,8	11, 4
Zaposleni za odnose z javnostmi	4,5	/	4, 5
Drugo	13, 6	4, 6	18, 2

V1/2: Približno koliko ur delovnega časa mesečno posveti urejanju e-orodij (pregledovanje, urejanje in posodabljanje spletne strani, menjavanje vprašanj pri e-anketah ipd.)?

	Anketiranci	Intervjuvanci	Vsota
1-2 uri na dan	2, 3	9, 1	11, 4
1-3 ure na teden	/	4, 5	4, 5
2-10 ur mesečno	11, 4	6, 8	18, 2
11- 25 ur mesečno	9, 1	2, 3	11, 4
26-35 ur mesečno	2, 3	/	2, 3
Več kot 35 ur mesečno	4, 5	/	4, 5
Ne moremo oceniti	/	4, 5	4, 5
Drugo*	2, 3	9, 1	11, 4
Ni odgovora	9, 1	22, 7	31, 8

V2/1: Ali beležite/nadzorujete uporabo e-orodij s strani občanov (na primer število obiskovalcev spletne strani, število poslanih e-sporočil, število sodelujočih v e-anketi, e-forumu itd.)?

	Anketiranci	Intervjuvanci	Vsota
DA	27, 3	31, 8	59, 1
NE	13, 6	27, 3	40, 9

V2/2: Če da, kako pogosto vaši občani uporabljajo e-orodja?

	Anketiranci	Intervjuvanci	Vsota
Dnevno	6, 8	11, 4	18, 2
Nekajkrat tedensko	2, 3	4, 5	6, 8
Ne prav pogosto/ redko	4, 5	11, 4	15, 9
Nimamo podatka	13, 6	4, 6	18, 2
Ne beležimo	13, 6	27, 3	40, 9

V3: Ali menite, da na odločitev o uvedbi in številu in vrsti e-orodij v občini vpliva a) velikost občine (glede na št. prebivalcev) DA / NE , b) starostna struktura občanov (večji delež mlajših - več orodij, večji delež starejših od 65 let - manj orodij) DA / NE?

	Anketiranci	Intervjuvanci	Vsota
DA	a) 15,9	22,7	38,6
	b) 18,2	34,1	52,3
NE	a) 25,0	31,8	56,8
	b) 22,7	25,0	47,7
DELNO	a) /	4,6	4,6
	b) /	/	/

V4: Ali menite, da na odločitev o številu, vrsti ter nenazadnje sami uvedbi e-orodij vplivajo finančna sredstva, ki jih ima občina na voljo? DA / NE

	Anketiranci	Intervjuvanci	Vsota
DA	31,8	36,4	68,2
NE	6,8	15,9	22,7
DELNO	2,3	6,8	9,1

V5/1: Kaj je po vašem mnenju najvplivnejši dejavnik, da občine ne nudijo svojim občanom več različnih vrst e-orodij?

	Anketiranci	Intervjuvanci	Vsota
Finančna sredstva	11, 4	6, 8	18, 2
Kadrovska struktura/premalo zaposlenih/preobremenjenost zaposlenih	4, 6	6, 8	11, 4
Nepoznavanje e-orodij s strani občinskih uslužbencev	2, 2	2, 3	4, 5
Ni povpraševanja s strani občanov	/	6, 8	6, 8
Ni potrebe	/	2, 3	2, 3
Premalo izdelanih rešitev	2, 3	/	2, 3
Več različnih dejavnikov	6, 7	20, 5	27, 2
Ni odgovora	13, 6	13, 6	27, 3

V5/2: Ali načrtujete v vaši občini v prihodnje ponuditi svojim občanom poleg obstoječih še katero dodatno e-orodje?

	Anketiranci	Intervjuvanci	Vsota
DA	20, 5	18, 1	38, 6
NE	4, 6	31, 8	36, 4
V kolikor se bo izkazala potreba mogoče	2, 3	9, 1	11, 4
Ni odgovora	13, 6	/	13, 6